

Доц. др Срђан Вукадиновић

СТРУКТУРА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДРУШТВА КРАЈЕМ ШЕЗДЕСЕТИХ ГОДИНА - XX ВИЈЕКА

1. Специфичности структуре југословенског друштва

Структура југословенског друштва као сплет различитих елемената (група, положаја, улога), односно друштвена стратификација као хијерархијски распоред појединих елемената структуре предмет су различитих раматрања која одликује велика хетерогеност. Сва схватања структуре југословенског друштва, у најопштијем смислу диференцирања, можемо подијелити на три приступа. Једни аутори сматрају да је југословенско друштво диференцирано по класном основу, други истичу стратифицираност по слојним карактеристикама, а трећи наводе да се југословенско друштво налази између класног и стратификационог модела.

Критеријуми којима су се аутори служили у анализи структуре југословенског друштва су различити. Интересантно је запазити, да у одређеним случајевима, иако су се поједини социолози користили истим критеријумима, односно димензијама стратифицираности друштва, њихови ставови у том погледу су различити. На основу полазишта и анализа друштвених неједнакости у југословенском друштву, један број аутора је настојао да дефинише основне облике груписања по основу друштвене неједнакости (класе и слојеви) и изврши њихово класификовање.

Специфичност структуре југословенског друштва до краја шездесетих година, како је анализира већина аутора, садржана је у одређењу друштва као бескласног или једнокласног. По теоријским

ставовима аутора из овог периода у југословенском социјалистичком друштву нестају старе класе или старе друштвене групе у структурном смислу. Међу схватањима овога периода доминира теза о "једнокласном друштву" у коме је "радничка класа у социјализму јединствена и једина постојећа класа, а сви остали дјелови друштва представљају интегрални дио радничке класе."¹

Заправо, у теорији о јединственој радничкој класи, у чији састав улазе сви запослени припадници различитих друштвених група, заступала се концепција бескласне или једнокласне друштвене структуре, каква није била позната у дотадашњој теорији и пракси, као ни историјском искуству. Бескласни карактер друштва, што је и био идеолошко-политички инаугурисани циљ социјализма, дефинисан је више преко одређених групација које су имале карактер идеолошких или политичких, а не социолошких димензија. Таква је, рецимо, била теорија о "радном народу". По њој су сви запослени у друштвеном сектору били "радни народ", док су остали представљали остатке класних групација из претходног раздобља.² Оваква концепција структуре југословенског друштва имала је идеолошки карактер, а аутори су је модификовали мањим и безначајним нијансама. "Радни народ" је представљао једну, засебну класу, унутар које су постојале разне подгрупе или слојеви прелазног карактера.³ Дакле, доминантност схватања о бескласном или једнокласном карактеру структуре југословенског друштва је карактеристика теоријских ставова аутора у разматрању овога феномена до краја шездесетих година.

2. Shvatawa jugoslovenskih autora o strukturi društva krajem 60 - tih godina

Схватања југословенских аутора о структури друштва и друштвеним групама у овом дијелу рада обухватају период до краја 60 година. Поједини аутори су касније кориговали или допуњавали своја теоријска становишта. Тако, на примјер модификована теоријска схватања појављавала су се у социолошкој литератури почетком или средином 70 година. Иако по периодизацији обраде наведеног социолошког и друштвеног феномена

¹ Загорка Голубовић, Ђорђе Ускоковић, Миша Стојановић, Аљоша Мимица: Анализа студија о структури југословенског друштва, у: Класе и слојеви, св. 5, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, Загреб, 1977, стр. 11.

² Слободан Вуковић: Покретљивост и структура друштва, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1994, стр. 9-10.

³ Мирослав Печујлић: Друштвена структура Југославије, у: Мирослав Печујлић, Основи науке о друштву, "Рад", Београд, 1967, стр. 527-563.

измијењена и допуњена схватања не припадају раздобљу које се разматра у овом раду, она су уврштена у њега из два разлога. Прво, ради сагледавања цјелокупног теоријског становишта једног аутора, а друго да би показала еволутивност одређених теоријских стајалишта у односу на почетни период.

Прве анализе Зорана Видаковића говоре о југословенском друштву као неklasном, односно истиче се да је ријеч "о класној структури у нестајању".⁴ По овоме аутору, прелазак из класног у бескласно друштво не одређује карактер структуре друштва у назначеном периоду. Умјесто класних разлика јављају се социјалне разлике, а "укидањем експлоататорске својине нестаје пол својинских односа супротан најамном раду, а с њим антагонистички поредак социјалних класа".⁵ Видаковић своју анализу структуре друштва између класног и бескласног изводи из истраживања детерминизма "настајања и репродукције социјалних класа", па се ограничава на мјесто подјеле рада и својинских односа, као и релативну самосталност класне структуре и њено повратно дејство на подјелу рада и својинске односе.⁶ Своју концепцију из овог периода о класном друштву у нестајању овај социолог гради на критици теорије о "радном народу", истичући да постоји само радничка класа која "револуционарно укида класну структуру и врши социјалну хомогенизацију".⁷ Радничка класа се "разивја као главна револуционарна снага у цјелокупном току прелаза из класне у бескласну структуру друштва" и у једном хетерогеном друштву она постаје хегемон који привлачи и интегрише све друге егзистирајуће друштвене групе.⁸ У својим каснијим разматрањима Видаковић прави разлику између друштвених група с елементима повлашћеног класног положаја које су носиоци очувања класне структуре, насупрот којих се налази радничка класа. Између ове двије групе налази се сељаштво као традиционални слој, који се убрзаном идустрализацијом друштва приближава радничкој класи.⁹

⁴ Зоран Видаковић: Прилог теоријском приступу истраживању односа између поделе рада и класне структуре у савременом југословенском друштву. "Социологија", Београд, 1966. 1-2, стр. 63.

⁵ Ибидем.

⁶ Ибид., стр. 58-63.

⁷ Зоран Видаковић: Класне промене у социјализму, "Социологија", Београд, 1967, 3-4, стр. 14.

⁸ Ибидем.

⁹ Зоран Видаковић: Друштвена моћ радничке класе, "Рад", Београд, 1970. стр. 61-74.

Структура југословенског друштва, по анализама Видаковића и овог периода, сложена је због тога што се састоји из елемената капиталистичке друштвене структуре, структуре државног социјализма и друштва социјалистичког самоуправљања, а њена раслојеност изводи се на темељу подјеле рада и "елемената најмањег карактера бића радничке класе". У току каснијих теоријских разматрања Видаковић проширује теоријске условљености структурираности југословенског друштва на четири услова раслојавања: а) који се тичу употребе радне снаге, тржишта радне снаге или покретљивости радне снаге; б) који се односе на формирање друштвених група и њихово диференцирање, повезивање и њихову покретљивост у подручју економске моћи и политичке власти која одговара модерном класном друштву, односно неразвијеном социјализму; ц) који се тичу покретљивости уопште, формирања друштвених група, слојева и покретљивости у зони посједовања и посредовања значајних друштвених знања; д) који се односе на контитуисање друштвених група и покретљивост у сфери приватне својине.¹⁰ Анализу структурираности југословенског друштва Видаковић у каснијој фази својих теоријских разматрања посматра са становишта радничке класе кроз три битна момента који обухватају: а1) актуелно друштвено биће радничке класе; б1) битне интересе радничке класе и објективне могућности развоја друштва; ц1) практичне примјене друштва које се дешавају у виду трансформација радничке класе.¹¹ На основу наведених елемената стратифицираности југословенског друштва Зоран Видаковић закључује да "радничка класа није престала бити најмања", па је "репродукцијом елемената најмањег бића радничке класе претежно детерминисана репродукција класне структуре југословенског друштва", због чега се са тог становишта и истражује стварност структуре.¹² Полазећи од најмањег карактера бића радничке класе, констатујемо "присутност класног друштва у југословенској друштвеној стварности"¹³ чије потпуније егзистирање откривамо анализом цјелокупне друштвене реалности. Видаковић наводи да класну структуру југословенског друштва конституишу социјалне разлике међу појединцима или групама које се огледају у различитој улози у вршењу власти, различитој култури и различитој друштвеној свијести.

¹⁰ Зоран Видаковић: Друштвена покретљивост и развој перспективе југословенског друштва, "Гледишта", Београд, 1971. 11-12, стр. 1509-1510.

¹¹ Зоран Видаковић: Теоријско - методолошки приступ истраживању структуралних промена у југословенском друштву, "Марксистичке свеске", Сарајево, 1972, 1-2. стр. 17.

¹² Ибид., стр. 18.

¹³ Ибидем.

Стратифицираност југословенског друштва Мирослав Печујлић изводи на основу вишедимензионалног приступа анализи "егзистирања различитих својинских односа који рађају различите типове структурирања"¹⁴, тако да "приватна сопственост, која нема великог значаја, рађа у неким друштвеним сегментима могућности настанка типичних класних подјела."¹⁵

Даље, Печујлић сматра да "државна својина и државно присвајање вишка производа доводи да квази-класног груписања уобличеног нарочито у бирократији као квази-класи, док друштена својина на средствима за производњу, са самоуправним друштвеним односима, доводи до конституисања радног народа унутар којег се формирају слојеви као групе засноване на сродним занимањима".¹⁶

Сложеност власничке структуре засноване, по Мирославу Печујлићу, на три типа својине, утиче на развој друштвених односа, односно развојем друштвених односа превазилазе се приватна и државна својина. Од тога превазилажења зависи и конституисање "радног народа" као трећег типа структуре.

У каснијим теоријским разматрањима Печујлић полазну тачку анализе стратифицираности друштва тражи "у изменама у карактеру производних односа који се успостављају између људи (група) у процесу продукције и репродукције њиховог друштвеног живота".¹⁷ Овај аутор као основу класног диференцирања или, како је назива "примарну нит", посматра приватну својину на којој је засновано управљање људима и присвајање туђег рада - експлоатација. Превладавање класних разлика "започиње укидањем, односно постепеним ишчезавањем приватног монопола на условима рада", што је "онај основни социјални услов који доводи до постепеног преображавања класних разлика у квази - класне разлике и односе".¹⁸

Према томе, Мирослав Печујлић сматра да је структура југословенског друштва квази-класна, односно да је то прелазни облик "груписања од класног ка некласном" који у себи садржи елементе класног

¹⁴ Мирослав Печујлић: Промене у социјалној структури Југославије, ВШПН, Београд, 1963, стр. 53.

¹⁵ Ибидем.

¹⁶ Ибид., стр. 56-59.

¹⁷ Мирослав Печујлић: Теоријски оквир за проучавање класних промена у социјализму, "Социологија", Београд, 1966. 1-2, стр. 5.

¹⁸ Ибид., стр. 12.

друштва, али и неке нове неједнакости и супротности. Различите неједнакости конституишу различите типове друштвеног груписања који нијесу међусобно одвојени, него се преплићу. Печујлић разликује класне, квази-класне (бирокупатске) и друштвено професионалне типове груписања који постоје паралелно, а не сукцесивно.¹⁹ Који ће од ових облика груписања у друштву бити доминантан - зависи од интереса друштва и промјена које се у њему дешавају и које условљавају промјену мјеста наведених облика груписања. Прелазни или квази-класни облик друштвеног груписања у југословенском друштву Мирослав Печујлић даље диференцира на подгрупе, конституишући своју типологизацију друштвених група, тако да разликује четири облика друштвеног груписања²⁰ који се састоје из неколико стратификацијских сегмената.

(1) Владајуће класе (савремена буржоазија) коју чине:

а) водећи монополски слој;

а₁) корпорацијски богаташи;

а₂) врхунски управљачи транснационалних корпорација;

а₃) врхови политичке и војне елите (технократије);

б) немонополски (средњи) капитал;

ц) буржоазија полузависних (европских) метропола;

ц₁) власници - привредна, политичка и војна технократија;

д) субимперијалистичка и неокoliniјална олигархија и буржоазија;

д₁) земљишна олигархија, компрадорска и домаћа буржоазија, привредна, политичка и војна бирокупатрија.

(2) Средњи слојеви²¹ (ситна буржоазија) коју чине:

а) стари средњи слојеви;

а₁) ситно и средње сељаштво;

а₂) ситни предузетници и занатлије;

¹⁹ Ибид., стр. 22.

²⁰ Мирослав Печујлић: Произвођачке класе и нови ступањ социјалних борби, у: "Политичка социологија" у редакцији Радоша Смиљковића и Мирослава Печујлића, "Радничка штампа", Београд, 1988, стр. 177-200.

²¹ Ибид., стр. 188.

- а₃) слободне професије;
- б) нови средњи слој;
 - б₁) носиоци стручног (умног) рада и управљачких функција.
- (3) Интелектуални пролетеријат у формирању;
 - а) носиоци стручног (умног) рада;
 - а₁) незапослена омладина с вишим и високим образовањем.
- (4) Аграрни - индустријски пролетеријат - савремена радничка класа²² коју чине:
 - а) аграрни пролетаријат и масе ситног сељаштва "трећег свијета";
 - б) пауперизован градски пролетеријат ("бескућници");
 - ц) индустријски радници;
 - д) имигрантска радничка класа;
 - е) неквалификовани и полуквалификовани радници (послужиоци машина);
 - ф) висококвалификовани радници;
 - г) техничари (савремена "нова" радничка класа).

Анализирајући становиште Мирослава Печујлића - запажамо одређена одступања у његовим теоријским ставовима. Док у почетним текстовима више говори о некласном карактеру југословенског друштва, касније заступа становиште о квази-класном карактеру друштва као прелазном облику друштвеног структурирања.

Концепција Радомира Лукића заснива се на ставу да претходно треба утврдити што су "друштвене класе" и какви су социјални услови њиховог егзистирања. Како истиче овај социолог, многи аутори формулишу своје дефиниције класа, тврдећи да друге одредбе глобалних или главних друштвених група нијесу потпуне, па на основу тога констатују има ли или не класа у неком друштву. Лукић сматра да се не може говорити о томе да је једно значење друштвене класе тачно или нетачно, већ да ли "скупине које се датим значењем обухватају постоје или не постоје у датом друштву".²³ Лукић сматра да одредница друштвена класа има два главна и

²² Ибидем.

²³ Радомир Лукић: Друштвене класе и наше савремено друштво, "Социологија", Београд, 1966. 1-2, стр. 46.

најшире употребљавана значења. Једно је оно које припада функционалистичкој социологији по коме су друштвене класе "скупине које се једна од друге разликују по свим битним друштвеним одликама, тј. по положају у процесу производње, по занимању, по врсти и висини прихода, по начину живота и образовању итд."²⁴ Друго је оно значење које припада марксистичкој социологији. По њему су друштвене класе "скупине које између себе воде најоштрију борбу за превласт у друштву услед тога што је једна од њих експлоататор, а друга експлоатисани."²⁵

Критички разматрајући Лукићево становиште о класној структури југословенског друштва, Душко Секулић истиче да он "прескаче чињеницу да одређење да ли је и што су у неком друштву класе има двоструко значење", па се у једном смислу класе схватају "као темељне друштвене структуре", док се у другом одређују у идеолошком смислу по коме је "класно друштво друштво неједнакости, а бескласно друштво је оно које превладава темељне неједнакости".²⁶ У првом случају - ако не постоје једне темељне друштвене структуре, значи да је дошло до друштвених промјена и да су створене неке друге темељне друштвене групе које дефинишу нови односи и ново структурирање друштва. У другом случају - ако је одређење темељне друштвене групе дато за класно друштво, не може се примијенити на бескласно и обрнуто.

Разматрајући стратифицираност друштва на начин у коме претходно одређује тачно значење глобалне друштвене групе, а затим га примјењује на конкретно друштво, Радомир Лукић не говори о различитим теоријским концептима друштвених класа и слојева, већ сматра да је ријеч о различитим класификацијама.

Основни елеменат класности једнога друштва, по Лукићу, степен је експлоатисаности у друштву коме посвећује значајну пажњу. Друштвеном класом означава двије друштвене групе "које постоје у сваком експлоататорском друштву-групу експлоататора и групу експлоатисаних" (Лукић, 1966:47). Лукић разликује двије врсте експлоатације: класичну и "нову социјалистичку". Класична експлоатација је по основу приватне својине, а "нова социјалистичка" је она коју карактерише одсуство приватне својине. Експлоатацију коју карактерише одсуство приватне својине чине три врсте експлоатације: а) експлоатација унутар привредних субјеката, б) експлоатација између привредних субјеката у истој

²⁴ Ибид., стр. 47.

²⁵ Ибидем.

²⁶ Душко Секулић: Структуре на измаку, Социолошко друштво Хрватске, Загреб, 1991, стр. 19.

привредној грани и ц) експлоатација између привредних грана. Само класична експлоатација, по Лукићу, ствара класне разлике и конституише друштвене класе, док "нова социјалистичка" то може само изузетно. На основу оваквог концепта и значаја експлоатације Радомир Лукић сматра да је југословенско друштво класно и да постоје класе "изазване експлоатацијом у класичном смислу речи сопственика приватних средстава за производњу над радницима које они запошљавају" (Лукић, 1966: 47) у оним привредним гранама у којима егзистира овакав својински концепт (занатство, услуге). Међутим, класичан облик експлоатације, по овоме социологу, у југословенском друштву је смањен и ограничен због тога што је "обим приватне својине" веома мали, а "радници су заштићени од послодавца".

Експлоатација унутар привредних субјеката производи раслојавање²⁷ југословенског друштва на два слоја: а1) повлашћени слој који чине они који управљају предузећем (директори, руководиоци), као и стручњаци, и б2) дјелимично експлоатисани слојеви радника.

Као најзначајнију за раслојавање југословенског друштва Радомир Лукић истиче експлоатацију између привредних грана, односно експлоатацију између привреде и друштвених дјелатности (тзв. непривреде). Ова врста "нове социјалистичке експлоатације" раслојава друштво на два слоја: а2) интелигенцију "као повлашћен слој лица који врши друштвене јавне службе или државну и друштвену власт", и б2) раднике у ужем смислу ријечи (и сељаке) "као слој који производи материјална добра и који на својим плећима издржава овај први слој у неку врсту експлоатације."²⁸

Развијајући своју теорију стратифицираности југословенског друштва, Лукић истиче да се могу разликовати: виши, средњи и нижи слој, као три основна слоја југословенског друштва. Поред три наведена слоја овај социолог сматра да у југословенском друштву егзистира и четврти слој - слој сиротиње.

По Лукићевој класификацији виши слој чине: богати сељаци, богате занатлије, угоститељи и слична занимања, богати рентијери, богати

²⁷ Радомир Лукић дефинише друштвене слојеве као "скупине разних врста распоређених на једној лествици у више и ниже сходно вредности коју им даје друштво". Слојеви су уже скупине од класа и сваки се дијеле на више професија по Лукићу. Они су више или мање затворене скупине, што зависи од жеље људи да ступају у одређене односе са припадницима других слојева.

²⁸ Радомир Лукић: Друштвено раслојавање као узрок друштвених сукоба у Југославији, "Социологија", Београд, 1971, 3, стр. 349.

припадници слободних професија, бирократи (у које треба убрајати високе политичке раднике, високе стручњаке и водеће особље у привреди) и два подслоја - шпекуланти и пљачкаши.

Средњи слој чине: средњеимућни сељаци, занатлије, угоститељи и слична занимања заснована на приватној својини. У социјалистичком сектору то је највећи дио радника и службеника у привреди, службеника у државним и друштвеним органима и јавним службама, као и највећи дио припадника слободних професија.

Средњи слојеви се налазе између двије супротстављене класе и на неки начин балансирају њихове односе. Ови слојеви су нестабилни и стално се раслојавају. Дио припадника средњег слоја прелази у капиталисте обогативши се, и то мањи дио, док већи дио припадника не може опстати као средњи слој и они прелазе у раднике.

Радомир Лукић истиче стварање једног новог слоја, тзв. новог средњег слоја који обухвата у развијеним индустријама и друштвима запослене у услужним или терцијарним дјелатностима.²⁹

Нижи слој чине људи који једва обезбјеђују минимум егзистенције и који су често и експлоатисани: сеоска сиротиња која се често унајмљује, затим нижи слојеви радничке класе, неквалификовани радници, незапослени радници.

Дефинишући на овај начин стратификацију југословенског друштва, Лукић истиче да је главни сукоб "између нижег (и донекле четвртог, сиротињског) слоја, с једне, и вишег слоја, с друге стране".³⁰

Поједини социолози критички анализирају Лукићево одређење главног сукоба у југословенском друштву између нижег и вишег слоја и истичу да би се то прије могло рећи за средњи и виши слој. Овакав став Слободан Вукићевић изводи на основу Лукићевог одређења раслојавања унутар радне организације на повлашћени слој - директори и експлоатисани слој - радници.³¹

Промјену теоријских гледишта по питању структуре југословенског друштва запажамо и код Јоже Горичара. На почетку он заступа тезу о постојању "радног народа", односно једнокласног друштва, да би касније прихватио концепцију о "контракласи". Горичар наводи да се у

²⁹ Ибид., стр. 350-358.

³⁰ Ибид., стр. 358.

³¹ Слободан Вукићевић: Социологија и самоуправљање, НИО "Универзитетска ријеч", Никшић, 1988, стр. 154.

југословенском друштву не може говорити о радничкој класи, већ о "радном народу" због тога што у социјалистичком друштву нестају елементи експлоатације радничке класе.³² Такође, социјалистичко друштво се не заснива на приватној својини у кључним привредним сегментима, што је основ класног друштва. Типологизацију друштвених скупина Јоже Горичар гради на основу структурних сегмената институционалних рјешења у југословенском друштву. Почетком шездесетих година у његовим теоријским разматрањима институционални структурни склоп југословенског друштва представљају "социјалистичка економска структура" и "економска структура ситне робне производње", која је формирана око приватне својине над средствима за производњу. Диференцирање економске структуре југословенског друштва на два наведена сегмента основ је Горичарове класификације друштвених скупина у периоду његових првобитних теоријских ставова о проблему структурираности друштва. Тако, на примјер, на основу "социјалистичке економске структуре" Јоже Горичар одређује класу непосредних произвођача. Под њом подразумијева "све људе који троше своју физичку и умну радну снагу на подручју материјалне производње".³³ Унутар класе непосредних произвођача Горичар разликује посебну "граничну" друштвену скупину коју чине сељаци, радници.

Економска структура ситне робне производње све се тјешње "повезује с преовлађујућом социјалистичком економском структуром, губећи тако карактер класичне ситне робне производње".³⁴ Овај структурни сегмент југословенског друштва за Горичара је основ конституисања класе ситних произвођача, која се раслојава на сељаци и ситне занатлије, као и "остатак капиталистичке прошлости који одлази у историјски неповрат."³⁵

У каснијим разматрањима Јоже Горичар проширује институционални склоп сегмената југословенског друштва који конституишу слојевитост или стратификацију. Основни сегменти структурирања југословенског друштва, по Горичару, током седамдесетих година су: држава, самоуправљање и робно тржиште. Интересе сваког од ових структурних сегмената друштва остварује одређена друштвена група. Конституишући своју класификацију друштвених група, Горичар истиче:

³² Јоже Горичар: Промене у друштвеној структури Југославије и нови Устав, Архив за правне и друштвене науке, Београд, 1962, 3-4, стр. 243-249.

³³ Ибид., стр. 249.

³⁴ Ибид., стр. 248.

³⁵ Ибидем.

носилац интереса бирократског етатизма је државна бирократија; интереса самоуправног развоја - радничка класа; интереса за афирмацију неолибералистичке економске политике - менаџерска бирократија, односно технобирократија.³⁶

Насупрот радничкој класи стоји "контракласа". Њу конституишу државна и менаџерска бирократија. Теоријска становишта о једнокласности југословенског друштва, која је и сам заступао, Јоже Горичар критикује с аспекта појашњења појмовности друштвене структуре и стратификације. Овај социолог истиче да се истраживања социјалне структуре фактички баве стратификацијом. Међутим, структура је шира од стратификације али када говоримо о слојевима као структурном комплексу друштва, појам стратификације је "много адекватнији и чистији".³⁷ Стратификацијска анализа не може се бавити једнокласним друштвом, јер са њеног стајалишта "једнокласно друштво је *contradictio in adiecto*".³⁸

3. Закључак

Анализирајући схватања југословенских аутора о структури друштва и проблему друштвеног груписања до краја 60 година, запажамо неке одређене заједничке карактеристике. Прво, све концепције из овог периода су искључиво теоријске, без резултата емпиријских истраживања. С обзиром на присутну сагласност, која је у каснијем периоду постигнута у друштвеним наукама о повезаности теорије и емпирије у смислу не потврде или негирања теоријских ставова, већ провјере и довођења у сумњу теоријских стајалишта, критичке примједбе теоријским приступима крајем 60. година могу се упутити у овом правцу. Друго, један број концепција заснован на теоријским поставкама има испољен призив идеолошких или политичких утицаја и намјена, што се може запазити у присутном модификовању одређених стајалишта. Треће, поједина схватања у првим фазама егзистирања нијесу испољила сву сложеност друштвене структуре, већ су била упрошћена и схематизирана. Четврто, основа диференцирања друштвених група је веома хетерогена (мјесто у поједи рада, карактер својинских односа, експлоатација). Пето, у појединим схватањима долази

³⁶ Јоже Горичар: Жариште глобалних конфликта у југословенском друштву, III социолошки сусрети - Порторож, Југословенско удружење за социологију, 1972. стр. 141.

³⁷ Јоже Горичар: Неки теоријски погледи на социјалну стратификацију у Југославији, "Марксистичке свеске", Сарајево, 1972. 1-2, стр. 35.

³⁸ Ибид., стр. 36.

до мијешања марксистичког и функционалистичког приступа у разматрању и одређењу друштвене структуре.

Др Срђан Вукадиновић

**THEORETICAL APPROACH TO THE YUGOSLAV SOCIETY
STRUCTURE AND TO THE SOCIAL GROUPING AT THE END
OF THE SIXTIES OF THE 20th CENTURY**

Summary

Consideration of this work are ideas of the Yugoslav society structure untill the end of the 60' s of the 20th century. Every point of view about society structure and about the problem of the social grouping, in the period indicated, is theoretical, without empiric researches. The thing specific about Yugoslav society structure untill the end of 60' s, in the way analyzed by most of the authors, is that it is defined as classless or overclassed. According to theoretical opinion of the authors of this period, in Yugoslav (socialistic) society, old classes or old social groups are disappearing in a structural sense. Thesis dominating in theoretical approaches is contained in defining society structure as oneclassed. The only existing class is working class, and all other socioprofessional groups represent its integral part.